

اخلاق

علی الوردی

علی محسن زاده

اخلاق

نویسنده: علی الوردی

مترجم: علی محسن زاده

ویراستار و صفحه‌آرا: سحر لطفی

ناشر: نامه مهر

شمارگان: ۱۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۴۶۵-۹۳-۰

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۳

قیمت: ۹۵۰,۰۰۰ تومان

تماس: ۰۹۱۲۵۸۷۶۳۹۸

پیام رسان: ۰۹۳۵۵۰۳۹۵۵۸

اینستاگرام: Nameye_mehr

پست الکترونیک: NameyeMehr@yahoo.com

سرشناسه: وردی، علی، ۱۹۱۳-۱۹۹۵ م.

عنوان قرارداد: الاخلاق الصانع من الموارد الخلقه. فارسی

عنوان و نام پدیدآور: اخلاق / علی الوردی؛ مترجم علی محسن زاده.

مشخصات نشر: تهران: نامه مهر، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری: ۷۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۴۶۵-۹۳-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: اخلاق اسلامی Islamic ethics

شناسه افزوده: محسن زاده، علی، ۱۳۷۷- مترجم

رده بندی کنگره: B۲۴۷/۸

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۶۱

شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۰۲۰۳۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

www.ketab.ir

علی الوردی (به عربی: علی حسین محسن الوردی) زاده ۲۴ اکتبر ۱۹۱۳ - درگذشته ۱۳
ژوئیه ۱۹۹۵ - استاد دانشگاه، مورخ و جامعه‌شناس عراقی بود. او به میانه‌گرایی شناخته می‌شد
و از پیشگامان دیدگاه سکولاریسم در عراق به‌شمار می‌رفت.

فهرست

مقدمه مترجم.....	۹
صدر نامه.....	۱۳
از گمشده‌های موارد اخلاقی.....	۱۷
شخصیت جامعه‌ی بادیه‌نشین.....	۲۱
معیارهای تمدن.....	۲۵
اشتباه‌برخی خاورشناسان.....	۲۹
وقتی بادیه‌نشین متمدن شود.....	۳۳
اخلاق عشایر عراقی.....	۳۷
تأثیر فتودالیسم در اخلاق.....	۴۳
تأثیر ربا در اخلاق.....	۴۹
انگیزه سود و اخلاق.....	۵۳
اخلاق از دست‌رفته‌ی شهرها.....	۵۹
اخلاق در شرایط فعلی.....	۶۳
ملاحظات پایانی.....	۶۷

دکتر «علی‌الوردی» و پژوهش‌های وی در زمینه‌ی جامعه‌شناسی متأسفانه به‌طور گسترده در ایران معرفی نشده است.

کتاب حاضر حاصل تحقیق و پژوهش دکتر وردی در سال ۱۳۵۸ میلادی با عنوان «گمشده‌های موارد اخلاقی» است که خوشبختانه در آغاز کتاب به‌طور مختصر درباره‌ی اهداف آن شرحی آمده است. اما شاید بیان برخی از نکات که توجه بنده را برای ترجمه‌ی کتاب به خودش جلب کرد، خالی از لطف نباشد.

از آنجا که نویسنده در چندجای کتاب تأکید کرده است «من تحقیقاتم را در این زمینه فقط بر جامعه‌ی عراق متمرکز کرده‌ام» ممکن است برای خواننده این سوال پیش بیاید که خواندن چنین موضوعی مختص اخلاق که به‌خودی‌خود، نسبی و مختص مکان و زمان خاصی است چه تاثیری بر جامعه‌ی من دارد؟

از این رو می‌توان پاسخ به این سوال را اینگونه آغاز کرد:

تشابه عجیب بین ارزش‌ها در حقیقت تابع سلوک، پوشش، مسکن، زبان، الفاظ،

اصطلاحات خوب و بد و.. است. این تشابه از گذشته تا به امروز در بین جامعه‌ی عرب اهواز و جامعه‌ی عراقی به‌ویژه جنوب عراق وجود دارد. درواقع خواننده‌ی نسخه‌ی اصلی کتاب که بر احوال عرب اهواز آگاه است، گمان می‌کند نویسنده، جامعه‌ی اهوازی را مخاطب قرار داده است نه جامعه‌ی خود را.

در این باب مایلیم از اتفاقی سخن بگوییم که برای شخص خودم پیش آمد و می‌توانم از آن در جهت اثبات سخن بالا استفاده کنم. پس از پایان ترجمه‌ی این کتاب، متن را برای یکی از دوستانم فرستادم. مدتی نگذشت که با من تماس گرفت و با کنجکاوی از من پرسید: دکتر الوردی پژوهش این کتاب را بر جامعه‌ی عراق انجام داده یا جامعه‌ی ما؟

پس به‌نظر من می‌توان مراد ذکر شده در کتاب را -چه خوب و چه بد- با حال موجود و گذشته‌ی اخلاقیان مقایسه کنیم. اگر به وجه تشابه اخلاق در جامعه‌ی ما و عراق دقت کنیم درمی‌یابیم که ممکن است اشاره‌ی نویسنده به ریشه‌ی مشکلات اخلاقی در جامعه‌ی عراق و ارائه‌ی راهکار برای رفع آن، برای جامعه‌ی ما نیز مفید واقع شود.

شیوه‌ی تحقیق علی‌الوردی در حیطه‌ی فعالیت خود یعنی جامعه‌شناسی، بسیار جذاب و مدرن است، به گونه‌ای که اگر بگوییم شیوه‌ی تحقیقاتی او الهام‌بخش تعداد کثیری از پژوهشگران است، اغراق نکرده‌ایم. بنابراین درمی‌یابیم که شیوه‌ی پژوهش ما نیز باید به گونه‌ای باشد که الوردی در نگرش‌های خود انجام می‌داده است؛ اصرار بر کشف علت معلول‌ها و به چالش کشیدن ماهیت علت، حالا می‌خواهد در زمینه‌ی جامعه‌شناسی باشد یا دین و سیاست و...

کتاب حاضر سخنی جذاب و خلاصه است با منطقی جدید، آن‌هم برای کسانی

که در پی یافتن پاسخی هستند به سوالاتی چون:

«چگونگی شکل گرفتن بعضی از ارزش‌های مضموم جامعه عرب اهواز؟»

«چگونگی پیروز شدن رذایل بر فضایل اخلاقی به مرور زمان؟»

«چگونگی دشوار بودن ترک ارزش‌های قدیمی (آداب و رسوم) آن‌ها و مقاومت

در برابر امواج ارزش‌های جدید و مدرنیته با گذر زمان؟»

در پایان سخنم ترجیح می‌دهم کمی از سخنان نویسنده وام بگیرم.

«من به عرب (اهوازی) بودنم افتخار می‌کنم،

اما در تحقیقاتم از این اصل صوفی پیروی می‌کنم

«خداوند ما را رسوا کن و عیب ما را پوشش نده»

همانا که در علم و دانش شرمندگی وجود ندارد.

اخلاق در هر جامعه متضمن عادت‌های حُسن

و قبح است. تأکید ما بر عادت‌های نکوهیده‌ی

اجتماعی‌مان با هدف اصلاح آن متکی‌ست.»

علی محسن زاده

«الوردی» از اولین دانشمندانی بود که جامعه‌ی عراق را در یک پژوهش علمی، تحلیلی، تاریخی بررسی کرد و از ثمرات این تحقیق کشف بیماری‌ها و مشکلات اجتماعی عراق بود و در آخر خواستار درمان این مشکلات شد.

از نظر الوردی درمان در شناخت صحیح از وضعیت سیاسی جامعه نهفته بود و با توجه به درگیری‌های فرقه‌ای در عراق، راه حل را در نظام دموکراتیک می‌دانست.

کسانی که با اندیشه‌ها و کتاب‌های الوردی آشنا هستند، از وضعیت عراق و درگیری‌های چندوجهی که در آن اتفاق می‌افتد شگفت زده نمی‌شوند، آنچه به وضوح می‌بینیم این درگیری‌ها گاهی شکل یک مبارزه‌ی تمدنی، بدوی، فرقه‌ای یا سیاسی به خود می‌گیرند. در این مرحله اشکال متعدد درگیری‌ها، از متن مبارزه برای قدرت منحرف نمی‌شوند.

علامه الوردی می‌گوید:

«میراث اجتماعی حاکم بر عراق با دو چیز مشخص می‌شود:

تعصب و موج بادیه نشینی؛ که در واقع هردو طرف یکی هستند. برای مثال فرقه‌های مذهبی، دینی نبوده و نوعی وابستگی قبیله‌ای به فرقه یا شخص خاصی هستند. اما فرد فرقه‌گرا به فرقه‌ی خود متعصب است، او به اصول اخلاقی و معنوی که در همان فرقه است اهمیتی نمی‌دهد چون این چیزی است که خارج از حیطه‌ی تفکر اوست؛ تنها چیزی که به آن اهمیت می‌دهد این است که تعصبش را نسبت به وفاداری به گروه خود و دشمنی‌اش را با دیگران، به نحو احسن به نمایش بگذارد.

به عبارت دیگر، او به فرقه‌ی خود همانگونه می‌نگرد که بادیه‌نشینان به قبیله‌ی خود می‌نگرند.»

همچنین دکتر وردی در جایی دیگر می‌گوید:

«ما منکر این نیستیم که آنچه در طول جنگ جهانی اول در عراق رخ داد، ممکن است در هر کشور دیگری رخ بدهد اما باید در نظر داشته باشیم عراق دوره‌ای را پشت سر گذاشت که در آن از

اختیارات دولتی تهی بود. با این حال آنچه در عراق اتفاق افتاد از نظر شخصیت بادیه‌نشینانی - که در آن بسی مرسوم است - با آنچه در جاهای دیگر اتفاق افتاد متفاوت است؛ چرا که در عراق غارتگران بیشتر حملات خود را به سمت ادارات دولتی می‌راندند. گویی که می‌خواهند از آن‌ها انتقام بگیرند. گاهی حتی ممکن بود افراد محترم هم در غارت‌ها شرکت کنند و در اینصورت با افراد مبتذل و ولگرد تفاوتی نداشتند و این نشان دهنده‌ی ماهیت ارزش‌های اجتماعی حاکم در بین آنها بود.»

کتاب اخلاق «گمشده‌های موارد اخلاقی» حاصل تحقیق و پژوهش دکتر علی‌الوردی در زمینه‌ی جامعه‌شناسی با نگاهی نو و پیر خرد است که خود در این تحقیق از جانب «اداره‌ی مطالعات عربی» مکلف بود و بعد از به پایان رسیدن این تحقیق، پژوهش حاصل را به صورت مقاله به اداره‌ی مطالعات عربی تحویل داد. این مقاله در ژوئن ۱۹۵۸م در مجله‌ی تحقیقاتی دانشگاه آمریکایی در بیروت منتشر شد و بعدها به صورت کتاب به چاپ رسید.

اتاق نشر الوراق